

LINHART LINHART LINHART
LINHART LINHART LINHART
LINHART LINHART LINHART
LINHART LINHART LINHART
LINHART LINHART LINHART

LINHART

LINHART LINHART LINHART
LINHART LINHART LINHART
LINHART LINHART LINHART
LINHART LINHART LINHART
LINHART LINHART LINHART

Andrej Rozman Roza

Režiser Juš A. Zidar

LINHART

Krstna uprizoritev

Avtor: **Andrej Rozman Roza**

Režiser: **Juš A. Zidar**

Avtor glasbene opreme: **Lado Jakša**

Scenograf: **Damir Leventić**

Kostumografinja: **Mateja Čibej**

Asistent kostumografinje: **Bojan Vister**

Asistentka kostumografinje: **Helena Hafner**

Lektor: **Renato Horvat**

Igrajo:

Gregor Usenik

Jerica Majerhold Ostrovršnik

Janez Vlaj

Rok Pirnat

Ksenija Hlebec Švalj

Gašper Oblak

Edi Gril

Barbara Lečnik Spaic

Dragan Remškar

Domen Bergant

Drugi sodelavci:

Vodja predstave, šepetalka in rekviziterka: **Lenka Kambia**

Lučni tehnik: **Gregor Törner**

Tonski tehnik: **Miha Vlaj**

Scenski tehniki: **Ivan Kostanjevec, Gregor Törner in Miha Vlaj**

Izdelava scene: **Damir Leventić in Ivan Kostanjevec**

Izdelava kostumov in dodatkov: **Bojan Vister in Helena Hafner**

Oblikovanje maske in frizur: **Incognito design**

Maskerke: **Incognito design, Nika Dermastja in Rina Grošelj**

Gaderober: **Marko Skok in Bojan Vister**

Datum premiere: 25. november 2022 na Šentjakobskem odru

Predstava traja 1 uro.

Intervju z Andrejem Rozmanom - Rozo

»Skupnost je zmeraj pomembna.«

Ob dokumentarnih temah, ki se jih pogosto lotevate, se samo po sebi postavlja prvo vprašanje: kdaj ste se prvič srečali z Antonom T. Linhartom in kdaj je dozorel trenutek, da njegovo življenjsko zgodbo prelijete v dramo oz. bolje - v drame?

Ko je Slovenija postala samostojna, sem bil zelo razočaran, da se je pri tem povsem zanemarilo temelje, na katerih je naša država zrasla. Nekaterim so se zdele nacionalne teme zastarela navlaka, drugi pa so zgodovinska dejstva nadomestili z nacionalistično zaslepljenostjo. Pogosto je bilo slišati, kako Slovenija ni prepoznavni navzven, meni pa se zdi večja težava v tem, da ni prepoznavna niti navznoter, zaradi česar nam manjka na realnih temeljih osnovane nacionalne zavesti. Zato sem se začel v svojem Rozinteatru sistematično ukvarjati najprej s pomembnostjo jezika kot temelja naše narodne identitete, potem s Prešernom in nato z Linhartom in Vodnikom. Nacionalne identitete so se namreč pojavile šele v 18. stoletju; Trubar in drugi protestantski pisci so za naš jezik seveda zelo pomembni, vendar je Trubarjev »stati inu obstatik« govoril o evangeličanski veri, ne o slovenskem narodu, kot to predstavljajo danes. Tudi razsvetljencem sprva ni šlo za narod, ampak za izobraževanje ljudi, za kar so bile potrebne knjige v njihovem jeziku. Vendar se je razsvetljenstvo že pomešalo z romantiko. Tako je na primer Zois prevajal Bürgerjevo *Lenoro*, ki je tipično romantična pesem. Predvsem pa je Linharta pripravil do pisanja naše prve skupne zgodovine in obeh komedij, Vodnika do pisanja slovenskih pratik, učbenikov in časopisa, Kopitarja usmeril v jezikoslovje ter z vsem tem začel našo pot do nacionalne države.

Vaše besedilo Linhart lahko poimenujemo dokumentarna drama, a vendar pred bralcem, poleg naslovnega lika, izrisuje tudi skupnost, družino, prijatelje, igralsko družino ... Zakaj je bila taka skupnost pomembna takrat in zakaj je potrebna danes?

Skupnost je zmeraj pomembna, saj se marsikaj lahko rodi le v sodelovanju različnih ljudi. Sam sem sicer srečen tudi v samotni, a celo pisanja ne

zmorem brez občasnih posvetovanj z drugimi. Za zdravo, vitalno in kreativno družbo je odločilnega pomena, da ljudje sodelujemo. Zato je gledališče tako pomembna umetnost, saj se v njem naučimo pozornosti do soigralcev, hkrati pa tudi javnega nastopanja. Sam sem sveto prepričan, da bi morala biti praktična gledališka vzgoja obvezen predmet v osnovnih šolah.

Kateri poudarki Linhartove biografije so se vas najbolj dotaknili?

Pri Linhartu me je fasciniralo to, da je bil zelo praktičen in ambiciozen. Tako je zelo veliko dosegel kot uradnik, saj je na temeljih nekdanjega samostana organiziral našo prvo javno knjižnico in licejsko zgradbo, ki je stala za današnjim Vodnikovim spomenikom, v tej zgradbi pa je poskrbel tudi za stanovanje za svojo mlado družino. Tudi to, da je bil srečno poročen in da je njegova žena igrala v njegovi predstavi glavno vlogo, se mi zdi nekaj zelo lepega. Pa seveda to, da je bila ta njegova Jožefina gostilničarjeva hči, se pravi točno tisto, po čemer je tako nesrečno hrepenel Prešeren. Nenazadnje pa me pri Linhartu očara to, da je začel sodobno slovensko kulturo z dvema komedijama, kar je žal povsem netipično za naš narod, ki zatem vse 19. stoletje in še velik del 20-ega ni priznaval humorja kot nečesa, kar bi bilo vredno umetnikovega peresa.

Bi lahko povlekli vzporednice s časom razsvetljenstva in današnjim trenutkom? Potrebujemo novo obdobje razsvetljenstva ter uzaveščenje osvobodilnih parol francoske revolucije?

Absolutno potrebujemo razsvetljenje, saj tonemo v romantičnih blodnjah. Tako naša slovenska družba na svojo nacionalno preteklost in prihodnost še zmeraj rajši gleda z očmi nedoraslega otroka, ki bolj verjame v pravljice, kot pa da bi se soočala z realnostjo. Na žalost pa zaslepljenost s privlačnimi, a zlaganimi zgodbami ni samo naš, ampak globalni problem časa, v katerem so zavladale alternativne resnice, skupaj z njimi pa so se ponovno razrasli tudi nacionalizmi.

Pisanje dramatike je kompleksen ustvarjalni proces. Kako se razlikuje, in ali se, kadar pišete za profesionalce ali ljubiteljske igralce in kadar pišete zase, za svoje projekte?

Rad imam dramatiko, ker rajši pišem dialoge in se vživljam v različne osebe kot pa prozne opise notranjih in zunanjih pokrajin. Pišem pa hkrati

Gašper Oblak, Edi Gril in Ksenija Hlebec Švalj

ANŽE: Ti si lepa koker ena roža, dolga
koker ena smreka, brhka koker en hrast,
v tvojih tatinskih očeh en fant noter sedi,
kateri v mene vunkej strela. No, koku ti
to dopade?

(Anton Tomaž Linhart: Županova Micka)

Jerica Majerhold Ostrovršnik in Rok Pirnat

Dragan Remškar in Janez Vlaj

zase in za bralce oziroma poslušalce, glede izvajalcev pa si predstavljam, da se bodo znali prilagoditi, tako da o njih prav posebej niti ne razmišljam, saj vem, da je tudi med ljubiteljskimi igralci veliko izvrstnih.

Linhart je prvi slovenski komediograf. Kako razumete komedijo kot žanr in odrsko prakso? Zakaj velja za najtežji žanr? Ali nam manjka dobre komedije?

Meni se zdita tako komedija kot tragedija enako zahtevni. Tisto, kar edino znam, je mešanica obeh. Tragična plat je tista, na katero nočem pozabiti, čeprav mi je komična bližje, saj se mi zdi optimizem pomembna vrednota. Zato se trudim potegniti iz vsake zgodbe vsaj malo srečen konec. In ravno Linhartova zgodba, pri kateri sem skušal čim bolj verno slediti zgodovinskim dejstvom, se mi zdi bolj tragična kot komična, saj se ne konča samo z njegovo smrtjo, zaradi katere ni uspel dokončati svoje zgodovine in uživati v družinski sreči, ampak sta se takrat začeli tudi vojna in konservativna revolucija, zaradi česar je ves optimizem časa nastanka *Županove Micke* skopnel, srečno poročenega in samozavestno razposajenega Linharta pa je v slovenski predstavi domačega umetnika zamenjal prizadevni, a osebno nesrečni Vodnik.

Pogovarjal se je Rok Andres.

JOŽI: Ti najbrž razmišljaš po nemško?

LINHART: Večinoma.

JOŽI: Jaz pa skoraj vse po naše.
Edino odštevam, seštevam,
delim in množim pa po nemško.

(Andrej Rozman Roza: Linhart)

Barbara Lečnik Spaic in Dragan Remskar

Juš A. Zidar

Rojen leta 1992 v Ljubljani.

Študiral je gledališko režijo na AGRFT, pod mentorstvom Sebastjana Horvata in Kristjana Mucka.

Praktični del študija je sklenil z avtorskim projektom po litografijah Honoréja Daumierja z naslovom *La Justice ali utrujajoče ravnovesje*, premierno izvedenim junija 2015 v stari dvorani Drame SNG Maribor.

Profesionalno je debitiral maja 2016 z mladinsko predstavo *Želim si* na velikem odru ljubljanske Drame. Zadnjih šest let deluje kot režiser v slovenskem gledališkem prostoru in je režiral dvanajst uprizoritev v večini profesionalnih institucionalnih gledališč pri nas.

Prvenstveno izbira besedila sodobnih avtorjev (Roland Schimmelpfennig, Ivan Viripajev, Dimitrije Kokanov, Milan Marković ...), prav tako pa se loteva tudi del klasikov (Shakespeare, Dostojevski, Gogolj, Witkiewicz) in avtorskih projektov.

Uprizoritev *Pošta* po besedilu Roka Vilčnika v produkciji Drame SNG Maribor je bila jeseni 2021 nagrajena za najboljšo uprizoritev na mednarodnem festivalu INFANT v Novem Sadu v Srbiji, za njeno režijo pa je istega leta prejel tudi nagrado žlahtni režiser na festivalu Dnevi komedije v Celju.

V letošnji gledališki sezoni je poleg Rozinega *Linharta* v Šentjakobskem gledališču režiral tudi v Mestnem gledališču ljubljanskem (*Idiot*, Dostojevski) in v SNG Drama Ljubljana (*Gibanje*, Kokanov).

Jerica Majerhold Ostrovršnik in Gregor Usenik

Besedilo **Linhart** Andreja Rozmana Roze je nastalo kot poglobljena študija biografije in konteksta časa avtorja prve komedije v slovenskem jeziku. Kompleksno tke mrežo odnosov in poznanstev, ki Linharta ob njegovem povratku z Dunaja v Ljubljano pozimi 1780 pripeljejo v Zoisov intelektualni krog, kjer pod pritiskom Kumerdejevega vztrajnega prigovarjanja in Zoisove dolgoročne narodnozavedne ambicije po številnih poskusih izmikanja vendarle pristane na poskus pisanja v kranjskem jeziku, četudi je vse dotlej pisal zgolj nemško in imel ambicije nagovarjati številčnejše nemško govoreče bralce oz. gledalce. Rozino besedilo prepleta biografske naracije vseh vidnejših predstavnikov tedanjega ljubljanskega intelektualnega kroga, zbranega okoli Linharta: njegovega prijatelja in mecena barona Žigo Zois, šolnika in intelektualca Kumerdeja, mestnega kirurga Makovica in njegovo ženo Maričko, njeno sestro Joži, hčer slovitega gostinca Mihaela Detele - Bombabirta, ter jih prepleta z zgodbo Linhartovega odnosa s tesnim prijateljem Martinom Kuraltom, s katerim sta dve leti pred prihodom v Ljubljano izstopila iz samostana v Stični in bila kot nosilca naprednih razsvetljskih idej razumljena kot politično nevarna - zlasti Kuralt, ki kljub Linhartovim prizadevanjem nikoli ni našel stalne zaposlitve in miru na Kranjskem in je moral večino svojega življenja prebiti na tujem. Obenem z izčrpnostjo biografskih dispozitivov omenjenih figur v besedilu narativno linijo vodi zgodba nastanka prve komedije v slovenskem jeziku, *Županove Micke*, ki se (kot njeno genezo upodablja dramska predloga) rojeva kot posledica ekonomske stiske in tesnih osebno-intimnih vezi Linharta z omenjenim ljubljanskim intelektualnim krogom. Vsekakor pa besedilo vzpostavlja polje gledališča - umetnosti - pisateljavanja, ki je v duhu razsvetljskih idej prav tisto, s katerim se začenja vzpostavljati skrb za slovenski jezik in se skupaj z njo rojeva slovenska narodna identiteta. Nenazadnje gre pri tem za zanesenjake, ljubitelje in posameznike, ki so svoj prosti čas posvetili skrbi za razvoj slovenskega jezika in za njegovo mesto v javnem prostoru. Protagonisti dramskega besedila so po eni strani Linhart, Zois, Kumerdej in njihovi bližnji, a bistveno bolj od njih postaja tekom razvoja besedila protagonist slovenski jezik, ki mu prav ljubiteljsko gledališče ponudi prvo javno zatočišče.

Na tem temelju je bila zasnovana izhodiščna misel uprizoritve, ki skuša v kontekstu ene najuglednejših slovenskih ljubiteljskih gledaliških institucij interpretirati izhodiščno besedilno predlogo zlasti skozi prizmo ljubiteljske gledališke družine, podobne tisti, za katero je nastal izvorni prevod nemške igre *Die Feldmühle* oz. njena priredba z izostrenim in pronicljivim humorjem, usmerjenim v specifično kranjskega okolja. *Županova Micka*, napisana za Društvo ljubiteljev gledališča (katerega članica je bila tudi Linhartova žena - Joži Detelova, ki je igrala Micko) in praznovana 28. 12. 1789, je na eni strani budila vero v iznajdljivost malega človeka, da se zoperstavi prevaram gospode in obenem, hkrati pa je bil njen namen, da skozi smeh (poleg prostočasne zabave publike) v ljudeh prebudi zavest o moči in pomembnosti njihovega maternega jezika - torej njihove lastne in od oblasti drugačne specifične identitete, ki jo pogojuje prav jezik. Kar potrjuje tudi zapis v enem izmed ljubljanskih časopisov dan po premierni izvedbi igre (avtor katerega je morda prav Žiga Zois): "Vam, gospodje in gospe te družbe, se ne zahvaljuje le revež iz dna srca; tudi ves narod je ponosen na vas in vas bo ovekovečil v letopisih literature in dejal: Ti so bili, ki so položili temelj za izpopolnitev materinega jezika in ga napravili uporabnega tudi za oder."

Uprizoritev se je torej naslonila na kontekstualizacijo rojstva slovenske komedije in slovenske odrske besede prav skozi duha ljubiteljske gledališke družine in iz njenega specifičnega intuitivnega odrskega humorja, ki nosi avtentičen ljudski izraz, ki je imel, in morda še vedno ima, potencial vsaj blagih začetkov in zametkov družbenih sprememb.

V kronologiji te izhodiščne intence smo ustvarjalci uprizoritve nekoliko odstopili od biografsko-zgodovinske ravni, ki jo izčrpno in v popolnosti tke dramsko besedilo, ter se oprli na njegov narativni skelet: zgodbo od prihoda osiromašenega in deziluziranega Linharta v Ljubljano (po neuspehu s tragedijo *Miss Jenny Love* v Nemčiji) prek romance z Joži Detelovo do rojstva prve slovenske komedije iz duha časa in idej razsvetljenstva. Obenem pa smo

Gregor Usenik in Gašper Oblak

po principih snovalnega gledališča (kjer avtorji uprizoritvenega materiala postanejo prek improvizacij in vadbenih študij kolektiv igralcev v sodelovanju z režijsko ekipo), z dodanim neverbalnim uprizoritvenim materialom iskali tisti tip satiričnega humorja in sodobne pronicljivosti, ki je primarno linhartovski in izvorno gledališki. V tem smo sledili osrednji naraciji besedilne predloge in obenem iskali spoj s primarnim virom, ki tiči prav v duhu ljubiteljskega gledališča in linhartovskega humorja, ki sta rodila slovensko komedijo in nam jo prepustila v rabo, reinterpretacijo in reinvecijo vsakič znova.

Juš A. Zidar

Ta veseli dan ali Matiček se ženi 1963/64

Ta veseli dan ali Matiček se ženi 1978/79

Ta veseli dan ali Matiček se ženi 1995/96

Ta veseli dan ali Matiček se ženi 1932/33

Ta veseli dan ali Matiček se ženi 1973/74

Županova Micka 1936/57

Županova Micka 1956/57

Naša županova Micka 1978/79

Županova Micka 1956/57

Naša županova Micka 1978/79

Županova Micka 1956/57

DEL DOHODNINE LAHKO NAMENITE KOT DONACIJO ŠENTJAKOBSKEMU GLEDALIŠČU LJUBLJANA.

Družina Šentjakobskega gledališča je stara več kot 100 let. Od takrat so igralci odigrali več kot 600 premier z 12.200 ponovitvami. Obstaja pa seveda še večja družina – vi, obiskovalci. Več kot 2.000.000 ljudi si je ogledalo predstave našega gledališča. Zaradi vas in nas to gledališče zares živi.

Podarite nam lahko 1 % dohodnine. Donacija za vas ne predstavlja stroškov, saj je to del dohodnine, ki sicer konča v državnem proračunu. Z donacijo nam pomagata pri izvajanju programa in pri uresničevanju našega poslanstva širjenja gledališke kulture ter podpirate ljubiteljske gledališke ustvarjalce.

PRODAJA - BLAGAJNA ŠGL:

Pri blagajni na Krekovem trgu 2 (vhod pri tunelu pod gradom) od ponedeljka do petka med 11:00 in 12:00 uro ter 17:00 in 18:00 uro ali uro pred predstavo; telefon: 031 708 369 ali pišite na e-naslov: blagajna@sentjakobsko-gledalisce.si. Ostale informacije prejmete v prostorih uprave na Vodnikovem trgu 5, 2. nadstropje, vsak delavnik med 11:00 in 13:00 uro; telefona: 01/231 28 60, 031 225 230 ali pišite na e-naslov: info@sentjakobsko-gledalisce.si.

Izdajatelj: **Šentjakobsko gledališče**

Direktor: **Milan Golob**

Umetniški vodja: **Rok Andres**

Predsednica društva: **Urška Koželj**

Marketing in stiki z javnostjo: **Saša Strnad**

Organizator kulturnega

programa: **Srečko Kermavner**

Uredniški odbor: **Rok Andres, Milan Golob, Saša Strnad in Srečko Kermavner**

Lektor: **Renato Horvat**

Celostna grafična podoba
sezone: **Saša Strnad**

Grafično oblikovanje in priprava
na tisk: **Tatjana Jelenc - Vangaro**

Fotografije z vaje, fotograf: **Aleš Košir**

Tisk: **Tiskarna Present**

ISSN 1318-9093, št. 1

Šentjakobsko gledališče Ljubljana

Sezona 2022/2023

Dejavnost financirata Mestna občina Ljubljana in Javni sklad za kulturne dejavnosti RS. Pokrovitelj jubilejne sezone je Zavarovalnica Triglav.

Zahvale:

Cvetličarni Šimenc, Optiki Feliks in Čevljarstvu Aleš Beljan.

Prisrčno vabljeni v Šentjakobsko gledališče Ljubljana!